

శే॥ శే॥ శతకములు లోకల్యాణ సాధనము
లందునియ్యది రామున కంకితము
వై॥ నీనాటిపంటలే పలికినాడె
పండితులమీఠ దయను జేపట్టయ్య!!

కర్త:

యేటపూరు సీతార

(అ)

రామచంద్ర శతకము.

శ్రీ

రామచంద్రశతకము.

యేమిటాదు సీతారామయ్యచే రచింపబడినది.

మొదటి కూర్పు: ౧౦౦౦ ప్రతులు.

వాణీ ముద్రాక్షరశాల, బెజవాడ.

సర్వస్వామ్య సొకలితము]

[వెల. రు. ౦-౪-౦

ప్రతిక.

రసవిదులారా!

ఆంధ్రవాఙ్మయమున శతకము లగ్రస్థానము వహించియున్నవి. కథా పాశవేల్లితములు, వర్ణనానిబిడీకృతములగు ప్రబంధములకంటె శతకములే ప్రశంసాపాత్రములు. దేశ మధర్మపరివేష్టితమైనపుడు కవుల మనోజ్ఞవాక్కునుండి శాపరూపముగ సవిచారనూచకముగ ననేకశతకములు వెలువడినవి. అట్టివానిలో వెంకటాచలవిహారశతకము, సింహాద్రినారసింహశతకము, వేణుగోపాల శతకము, ఆంధ్రనాయకశతకము లోనగునవిచేరియున్నవి. ఇట్లే సంస్కృత వాఙ్మయమునఁగూడ మహిమశతకము లోనగునవి కలవు. దేశానుకూలముసానముగఁ గవుల యుద్దేశములు మాటుచుండును. ఆయాకాలధర్మములఁజెలుపునీ శతకములఁ జరిత్రగ్రంథములనకలేప్పదు.

ప్రకృతము దేశము సందిగ్ధస్థితిలోనున్నది. వాఙ్మయము నూతనవికాసము నొందుచున్నది. దేశీయులు త్యాగశీలులై కార్యరంగము నలంకరించుచున్నారు. ధర్మాధర్మసంఘట్టనము, ప్రాచీనవీనాచారసంఘర్షణము జరుగుచున్న యీవర్తమాన కాలమున వివిధాంశములనేకరించి నూతనభావములతో నీశతకమువ్రాసి గ్రంథకర్త మనకృతజ్ఞతకుఁ బాత్రుడగుచున్నాడు. మృదులైతితో నూతనభావములతో, దేశకాలపాత్రానుగుణ విషయములతోనున్న యీశతకము దేశీయులమన్ననగాంచునని మావిశ్వాసము. ఈశతకము ప్రాచీనశతకప్రతిబింబముకాదు. ఇందు స్వతంత్రములగుభావములు, మనోజ్ఞములగు సంశేషములు గలవు. భారతవర్షము నూపిలైచుచున్న నిమ్మజాత్యుద్ధరణము, బ్రాహ్మణేతరోద్యమము, స్త్రీస్వాతంత్ర్యములోనగు సంశేషములిందు సర్వజనసమ్మతములుగ సమర్థింపబడియున్నవి. లోకానుభవమునుగూర్చిన పద్యములలోఁ గొన్నిచోటుల నమూల్యభావములుగలవు. భక్తివిషయమున, భగవత్స్పృహపరిశీలనమున వ్రాయబడిన పద్యములు హృదయములుగనున్నవి. తఱచిచూచినఁ బెక్కునుగుణములిందుగలవు. ఇట్టిసద్బ్రంధరచనమునకుఁ గ్రంథకర్తను పాఠకులు ప్రోత్సహించుటధర్మము.

నందిగామ,
10-11-22

}

ఇట్లు,
భాషాసేవకులు,
శ్రీమాద్రి రమణకవులు,
శతావధానులు.

విజ్ఞప్తి

“చు.....నే
గతిరచియించిరేని సమకాలము వారలుమెచ్చరేకదా”

అయ్యలారా!

ప్రస్తుతము హిందూదేశమునంతయు గలంత బెట్టుచున్న సాంఘికరాజకీయ విషయములతో నీశతకమువ్రాసితిని. ఇందలి గుణాగుణంబులు విచుర్వింప బారకులుగర్తలు. ఈశతకమునుఁ బరిష్కరించి సదభిప్రాయముతో పీఠిక నొసంగిన బ్రహ్మశ్రీ, శ్రీమాన్ శతావధానులు దూపాటి వెంకటరమణాచార్యులవారికి భక్తిపూర్వక నమస్కారము లొసర్చుచున్నాను. మఱియు నీపుస్తకమునకగు నచ్చుకర్పంతయునొసంగి త్వరలో నాపుస్తకముఁ బ్రకటింపఁజేసి నటువంటి నామిత్రులును వైజాంఠైల్వేవనుమాస్టరుగారునునగు మహారాజ రాజశ్రీ బొబ్బూరి పట్టాభిరామయ్యనాయుడుగారికి కృతజ్ఞతాపూర్వక నమస్కారము లర్పించుచున్నాను.

యేటుకూరు,
19-11-22

}

ఇట్లు,
విధేయుడు,
గ్రంథకర్త,

యేటుకూరు సీతారామయ్య

శ్రీ

రామచంద్రశతకము.

రామచంద్రనికా ♦ శరీరీర్తనఁజేసి
మునులెల్ల భవపాశ ♦ ముక్తులైరి
సీతాపతీ నిన్ను ♦ నేవించి భక్తులు
కై వల్యమునఁ బ్రాత ♦ కాపులైరి
దాశరథీనివె ♦ దైవమంచనినమ్మి
మనుజులెల్లను లోక ♦ మాన్యులైరి

కాకుత్స్థ పంశ నీ ♦ కార్యముల్ వినుతించి
కప్రలీప్తి తంబులఁ ♦ గాంచఁ గనిరి
తే॥ గీ॥ వారు వీరననేల యో ♦ పరమ పురుష
నిన్ను నేవించు చుడెను ♦ నిఖిల మనుజు
లిహ పరంబులఁ బొందని ♦ దెద్దిగలను?
రమ్యగుణ సాంద్ర శ్రీరఘు ♦ రామచంద్ర!!

సీ॥ ఐదేండ్లు నిండని ♦ యర్భకుఁ డారీరి
 వైత్యనాథు నదిరై ♦ ధైర్యముగను
 అల్పురాలగునట్టి ♦ యాటవి కాంగన
 విద్వాంసు లెఱుగని ♦ విధమెఱింగె
 బావురు గానికి ♦ భయపడు నొకపక్షి
 బ్రహ్మరాక్షసు నాఁగె ♦ భండనమున
 వన భూములందుండు ♦ చెనటిజాతిదిక్రొఁతి
 యవలీల ననురుల ♦ నణఁచివైచె

తే॥ గీ॥ సర్వభూతాధి పతివి నీ ♦ సాయముండ
 నెంతకార్యముఁ జేయలే ♦ రెవ్వరైనఁ
 గొండయే యున్న గోడల ♦ కొడువయేమి?
 రమ్యగుణసాంద్ర శ్రీరఘురామచంద్ర!!

౨

సీ॥ కవులచేతన నేక ♦ కావ్యముల్ రచియింపఁ
 జేసివిఖ్యాతి నా ♦ ర్జించినావు
 రాజులచేనెన్నె ♦ రాజ్యముల్ స్థాపింపఁ
 జేసిగౌరవమెంతో ♦ చెందినావు
 ఋషులచేబరతత్త్వ ♦ ఋజుమార్గమునుబోధ
 పడఁజేసి పూజ్యతఁ ♦ బడసినావు
 పాదులచేతసా ♦ భ్రాతృత్వమునుబోధ
 పరచిపండితకీర్తి ♦ బడసినావు

తే॥ గీ॥ అట్టినిన్నెంచి లోకసా ♦ మ్యంపురత్న
 హరమొకదాని నీమెడ ♦ నమరవైతు
 నించుకేని యనుగ్రహ ♦ ముంచుమయ్య!!

3

—* దేశస్థితి *—

సీ॥ అలహరిశ్చంద్రుండు • నలభూపతియు ధర్మ
రాజుపాలించిన • రాజ్యలక్ష్మి
కణ్వు, డగస్త్తుండు, • శాతముండు వసిష్ఠ
మాని శిక్షించిన • మూర్త్యభూమి
కామధేనువులను • గల్పవృక్షములను
జింతామణినిగన్న • జీవగడ్డ
హిమవంతమేగాక • హేమాద్రియును మఱి
రజతాద్రిగలిగిన • రత్నగర్భ

శే॥ గీ॥ అరులు జేరంగజాలని • భరతమూత
• పరులజేమించుచుండెడు • పరమసాధ్వీ
పడెడుపాతేమి నేటికీ • భరతభూమి॥

౪

సీ॥ పుతత్వమెఱిగిన • బ్రాహ్మణవంశమే
పరవిద్యచే నేడు • బ్రతుకవలసె
జగమంతగెల్చిన • క్షత్రియవంశమే
పరుల పాదముబట్టి • బ్రతుకవలసె
హరిజ్యకుశలులౌ • వర్తక ముఖ్యులే
పరధాన్యమునుదిని • బ్రతుకవలసె
సర్వవృత్తులెఱుంగు • సకలజాతులనాదు
బట్టపొట్టకులేక • బ్రతుకవలసె

శే॥ గీ॥ పరులజేర్చి కాపాడిన • భారతీయు
కార పరదేశములకేగ • సంఘనుండి
పారదోలుచునున్నారు • పశువులనుచు॥

5

సీ॥ భువి “అస్సపస్సర్వ • భూతాని” యనువారు
 మనుజులే తాకరు • మాలయనుచు
 సర్వజ్ఞులై యహిం • సాధర్మమెఱిగిన
 యార్యులే మాంసంబు • నారగింతు
 వేదముత్రమాలను • విరచించి మించిన
 స్త్రీలకే విద్యలు • చెల్లవండు
 అశ్వలపెండ్లిండ్ల • నైచ్చికంబనివ్రాసి
 వారెజేతురుపెండ్ల • బాలికలకు.

శే॥ గీ॥ బ్రహ్మణాలెతప్ప వేదముల్ • పరులెవరును
 జరువరాదట నిలదట • సంస్కరణము
 పాపమేమి జేసినదయ్య • భరతిభూమి?

సీ॥ జాతీయవిద్యలు • చదువువారలులేరు
 దానికైడబ్బిచ్చు • దాతలేదు
 అందు నేర్చినవారి • కాదనిపులులేవు
 బ్రతుకగాదగినంత • వసతిలేదు
 దేశీయులకులోక • దివ్యదృష్టియేలేదు
 పల్లెలంగనవిద్య • పట్టలేదు
 కత్రికాపతనంబు • ప్రతియూరునకులేదు
 చడివిన వినునట్టి • జనులులేరు

శే॥ గీ॥ కలవునుమి జాతులందునంగలతలెన్ను !
 బహుళమగు భాగ్యములతోడఁబ్రతికినట్టి
 భరతఖండము నేఁజెట్టిపాటుగనియె!

సీ॥ ఆంక్షేయవిద్యల ♦ నాదరింతురుగాని
 తప్పుచుండుటతో నె ♦ తనువు దీరు
 నగ్గినచోనిల్వ ♦ నీడగల్గునుగాని
 యాశ్రయింపులతో నె ♦ యంత్యమగును
 ఉద్యోగ మొక డబ్బ ♦ నుండజిక్కునుగాని
 భారమాపనిలో నె ♦ బ్రతుకుదీరు
 ఎప్పుడో యేనాడొ ♦ తప్పుకటాయెనా
 యంతయువ్యర్థమై ♦ యాచరించు.

తే॥ గీ॥ నన్నియునుదాటి యధికార ♦ మజ్జెనేని
 తనకులంబును దనపేరు ♦ దా నెమటచు
 భరతఖండపు విద్యార్థి ♦ పాటులివ్వి.

సీ॥ తాకినచో మైల♦దాపుఁజేరినమైల
 తనవంటకముఁజూడ ♦ తగనిమైల
 నూలు పోగునమైల ♦ నులక త్రాడునమైల
 పసివాండ్రు తాకిన ♦ బట్టమైల
 కంచుపాత్రకు మైల ♦ కనకంబునకుమైల
 , రాతి చిప్పకు మైల ♦ తాయుమైల
 పేరుజెప్పిన మైల ♦ పిల్చిచో మైల
 నిప్పును మఱినూటి ♦ నీరు మైల

తే॥ గీ॥ చినుకుపడ్డట్లు గానున్నఁ ♦ జెడ్డమైల
 ఋషులు జెప్పిన ధర్మంపు ♦ రీతి యిదియె?
 భరత ఖండం చికెన్నఁడు ♦ బాగు పడునె?

రామచంద్రశతకము.

సీ॥ కల్లమాటల డబ్బు ♦ గడన జేయగవచ్చు
 చెడుకార్యము లవెన్నె ♦ చేయవచ్చు,
 బరులు జూడక యుండ ♦ నురద్రాగంగా వచ్చు
 నారగింపగ వచ్చు ♦ నామివంబు
 దలలు మార్చగ వచ్చు ♦ తాకట్టు లిడవచ్చు
 వరుసయే లేకుండ ♦ దిరుగవచ్చు
 దనను నమ్మినవారి ♦ తలలు దీయగ వచ్చు
 దల్లి నే బయటకు ♦ దరుచువచ్చు
 తే॥ గీ॥ పండితుఁడౌగాడు నీ కౌళి ♦ భక్తుఁడైన
 మానవుడు తాకె యిచ్చిన ♦ మంచినిరు
 ద్రాగి నంతన కులమెటో ♦ తరలునంట !!

౧౦

—* ని మ్మ జా తు లు *—

సీ॥ మాల మాదిగ లంచు ♦ మనుజులదాకరు
 పంది కంటెను వీరు - పతితులొక్కొ?
 దూరంబు పొమ్మంచు ♦ దోలికొట్టుచునుండ్రు
 కుక్క కంటెను నీచ ♦ కులమువారె?
 నోటి త్రోడుత పేరు ♦ నుడువ జంకుచునుండ్రు
 బండ బూతులకన్న ♦ పాపమొక్కొ?
 ప్రియము త్రోడుత సంత ♦ పిలచి పెట్టగబోరు
 పిల్లి కంటె నసహ్య ♦ మల్లదేము?
 తే॥ గీ॥ కాకినేగాక ఛీ! ఛీ! ఛీ! ♦ క్రక్కినట్టి
 పాపమును దిను పాపిష్టి ♦ బండవాని
 దరికి జేర్తురు వీరల - దరికిబోరు!!

౧౧

సీ॥ వ్యవసాయ వస్తువుల్ ♦ సవరించి కాపులఁ
గలకాలమును వీరు ♦ కాచుచుండ్రు
పాదరక్షలు గుట్టి ♦ బల్ పసందుగ తోళ్ళ
నూని వృత్తులనిల్పి ♦ బూనుచుండ్రు
పత్రముల్ నేసి స ♦ మస్త జాతుల వారి
ప్రాణరక్షణ పట్టు ♦ బట్టు చుండ్రు
మనమెంత సీచపు ♦ మాటఁ జెప్పినగాని
చేయరానిది గూడ ♦ జేయు చుండ్రు

తే॥ గీ॥ కోయ, యెటుకల, యేనాది ♦ కొండదొంగ
జాతి కన్నను దక్కువ ♦ జాతి వారె?
చెరువు నీటి కైనను వీరి ♦ జేరనీరు!!.

౧౨

సీ॥ కాయకష్టముఁ జేసి ♦ కాయంబు పోషించు
జనులు వీరెటు నిమ్మ ♦ జాతి వారు?
పరులు దూషించిన ♦ బరుల దూషింపని
జనులు వీరెటు నిమ్మ ♦ జాతివారు?
మనమెల్ల వీడిన ♦ మనల వీడగలేని
జనులు వీరెటు నిమ్మ ♦ జాతివారు?
విష్ణు నేవాసక్త ♦ వైష్ణవోత్తములైన
జనులు వీరెటునిమ్మ ♦ జాతి వారు?

తే॥ గీ॥ వీరి యభివృద్ధి మనమున ♦ గోరనట్టి
ప్రాచ్య మార్గానువర్తులే ♦ పతితులైన
నిమ్మ జాతులు గదనుమీ ♦ నిశ్చయముగ॥

సీ॥ ద్రవ్యవంతున కెల్ల ♦ తక్కువపడ్డియే
 పేదవారలకెగా - పెద్దపడ్డి
 అన్నాతురున కెవ్వ ♦ రడిగిన పెట్టరు
 కలవారి విందులే ♦ ఘనములెందు
 పిచ్చమానికె కూలి ♦ పేదవారలకెల్ల
 బెట్టు గల్గినగదా ♦ పెద్దకూలి
 నిజము బల్కినపేద ♦ నేరమే యగుగదా
 కలవారి మోసముల్ ♦ కానబడవు.

తే॥ గీ॥ బీదవారల సర్వంబు ♦ బీల్చియిట్లు
 భాగ్యవంతులు దయమాలి ♦ బ్రతుకుచుండ
 శాంతమది పంచములయందు ♦ జచ్చిపోదె? ౧౪

—* బ్రాహ్మణేతరులు *—

సీ॥ వేదకర్మలనెల్ల ♦ వీడియుండుటచేత
 శూద్రులంచనిశ్రుతి ♦ శ్రుతమె గలదు
 బ్రాహ్మణకర్మమే ♦ బ్రహ్మత్వమిడునంచు
 పలువిధంబులశ్రుతుల్ ♦ పలుకుచుండె
 శ్రుతియుల్ ముద్దల, ♦ కౌశిక, కణ్వలు
 కర్మచేతనగోత్ర ♦ కర్తలైరి
 కర్మజ్ఞానార్థమై ♦ కావింపవలెనంచు
 శౌరిగీతవచించు ♦ స్పష్టముగను

తే॥ గీ॥ జ్ఞానినీచకులంబులో ♦ గలఁడుగాదె!
 కర్మగావింప నధికారి ♦ గాఁడెవఁడు?
 శూద్రులకుఁగర్మలేదంట ♦ శ్రోత్రియంబె? ౧౫

సీ॥ దేవాలయములలో ♦ తీర్థమీయంగరా
 దక్షతల్పూజంప ♦ నడుగరాదు
 ప్రార్థనమంత్రముల్ ♦ శత్రుయింపగారాదు
 తనచేయిపరులకుఁ ♦ దగులరాదు
 ధర్మకర్తయెయైనఁ ♦ దలఁబ్రాలిడఁగరాదు
 చేఁసూత్రముల స్పృ ♦ శింపరాదు
 తనసేవయైనను ♦ తాముందుబోరాదు
 కొబ్బరిముందుఁజే ♦ కొనఁగరాదు

తే॥ గీ॥ బ్రాహ్మణులు బ్రాహ్మణేతర ♦ ప్రభువునైనఁ
 బరువునీరీతి జేయ నీ ♦ భారతమున
 బుట్టకుండునె ద్వేషంబు ♦ పూర్ణముగను!!

౧౬

సీ॥ బ్రాహ్మణేతరుడేమి ♦ పంచముండైనను
 సర్వకర్తవ్యము జేయ ♦ నబ్బినపుడు
 బ్రాహ్మణులేయేమి ♦ పతితజాతులు గూడ
 మాంసంబుదినుటలు ♦ మానినపుడు
 పురుషుల హెచ్చేమి ♦ పూవుబోంట్లనుఁగూడ
 పూర్ణాధికారముల్ ♦ పొందినపుడు
 ధనము లుట్టులకేమి ♦ దాతలందునఁగూడ
 నిల్చు నుపాయముల్ ♦ నేర్చినపుడు

తే॥ గీ॥ భరతఖండము స్వేచ్ఛలో ♦ బహుననుమ్ము
 వేదముల బోధ జేసెడి ♦ విధులెయివ్వి
 “యట్టులేయగుగాక”! ని ♦ యనుమి యూశ!

౧౭

సీ॥ మాలమాదిగెలన్న ♦ మండిపడెడువాడు
 కాళికేశ్వరీనయంత ♦ గలదెఫలము
 పడతులకును స్వేచ్ఛ ♦ పనికిరాదవానుడు
 గుడికట్టినంత జే ♦ కొనునెముక్తి
 వేదముల్ శూద్రులు ♦ విసగూడదనువాడు
 బావిద్రవ్యంప జే ♦ పడునెసుఖము
 విధవల పెండ్లిండ్ల ♦ వెక్కిరించెడువాడు
 సత్రంబుగట్టింప ♦ జనునెదివికి
 తే॥ గీ॥ మానవులస్వేచ్ఛ గోరెడు ♦ మనసులేక
 యెంతనిను ప్రార్థనముసేయ ♦ నేమి ఫలము
 దేశసేవనీసేవని ♦ దెలియవలయు

౧౮

— స్త్రీ స్వాతంత్ర్యము. —

సీ॥ చదువగూడదు శ్రుతుల్ ♦ చదువుజెప్పగరాదు
 భామలతోనైన ♦ బలుకరాదు
 ఎండవానలకైన ♦ నెంతమాత్రంబైన
 గొడుగు, చెప్పలుగూడ ♦ గోరరాదు
 తప్పుగాకున్నను ♦ ధర్మమార్గమెయైన
 బతిచెంతనుండియు ♦ బలుకరాదు
 దేశసేవకునైన ♦ దీర్ఘయాత్రలకైన
 సరసనదోష్టిమై ♦ జనగరాదు.
 తే॥ గీ॥ దేవతార్చనకే స్త్రీకి ♦ దాపులేదు
 అగునునరుసకు మగువ య ♦ ధ్ధాంగియనుచు
 జెప్పబకు వీరికేలాగు ♦ సిగ్గులేదో?

౧౯

సీ॥ పురుషులవలెనెయ్యా ♦ పుడమినుద్యోగముల్
జేయింప వలయును ♦ స్త్రీలచేత
బురుషులవలెనెయ్యా ♦ పుడమిపోడశక్తిగర్భ
కథికారమిడవలె ♦ సతివలకును
బురుషులవలెనెయ్యా ♦ పుడమి పెండిల్ భార
నుంఠియూవలెనుమీ ♦ కాంఠలకుచు
బురుషులవలెనెనూ ♦ పూర్వాజ్ఞితపు టాస్తి
బంచియీవలెనుమీ ♦ భానులకుచు

శే॥ గీ॥ సంతియేగాని యువతుల ♦ నదిమిశక్తి
భరతలక్ష్మిని బ్రాహ్మిణ ♦ పట్టుమనుచు
నీసులేకల్లు స్వాతంత్ర్య ♦ మిచ్చునయ్య

౨౦

సీ॥ పురుషుల తోఁబాటు ♦ పూవుబోండ్లునుఁ గూడ
శాసన సభలకు ♦ జననయపుడు
మగవారి తోఁబాటు ♦ మగువ లెల్లరు గూడ
వాదింప “కోర్టుకు” ♦ వచ్చినపుడు
బాలురతోఁబాటు ♦ బాలికలునుఁ గూడ
వివిధ విద్యలు నేర్వ ♦ వెల్లినపుడు
కాంతులతోఁబాటు ♦ కాంఠలెల్లరుఁగూడ
సభలలోఁజర్పూ ♦ సలిపినపుడు

శే॥ గీ॥ హైందవుల జన్మసాఫల్య ♦ మందెననుమి!
యార్య మతముది పడిపోక ♦ యాగెననుమి!
యట్టికాలపు వారలే ♦ యాదులనుమి

౨౧

—* లుబ్ధత్వము *—

సీ॥ తలిదండ్రు లెంతటి ♦ ద్రవ్యంబునిచ్చిన
సంపాదనములాను ♦ సలుపుచున్న
నలకు నూర్లనుదెచ్చు ♦ నేర్పడులోసుతులున్న
వారసత్వపు టాస్తి ♦ వచ్చుచున్న
నన్నో నేరీభూము ♦ లెన్నోమాన్యములున్న
దాకట్టు క్రమములో ♦ తరుగకున్న
గురువ పెట్టిన నగలో ♦ కొని పెట్టె నింపిన
ధాన్యంబు గాదెలఁ ♦ దరుగకున్న
తే॥ గీ॥ లుబ్ధుడెప్పుడు నేడ్పు“న ♦ లో” యటంచు
గుక్కఁజోలె గావలిఁగాంచు ♦ కొనుటెగాని
కానియును దానిలోఁదీయ ♦ గలఁడె వాఁడు? ౨౨

సీ॥ కొనపిట్ట గనుపింప ♦ గోచిపెట్టుటెగాని
మొలనిండ గట్టఁడా ♦ మోటువాఁడు
కారంబుతో చల్లి ♦ గతుకు చుండునెగాని
జిహ్వకు రుచియను ♦ చింతలేదు
వచ్చినదబ్బెల్ల ♦ వడ్డికిచ్చుటెగాని
తనయింటి సౌఖ్యంబుఁ ♦ దలఁపబోఁడు
పాతరగింజలు ♦ పాసిపోయినగాని
పిడికెడు ముప్పేని ♦ పెట్టఁబోఁడు,

తే॥ గీ॥ ఎంతయోజేర్చు తినడిను ♦ మంతలోభి
చీపు రూపుటెగాకొక్క - చిన్నిగింజ
యైనఁదిన నేర్చునే యెన్నఁ ♦ డైనగాని.

సీ॥ వడ్డీలకిడి పెంచి • వచ్చినధనముతో

నాస్తిసంపాదించి • యనుభవించు
నని యాస్తి గనుపించ • సత్యాస జనియింప
హెచ్చుజేయఁగనాస్తి • యెంచుచుండు
సగ్రహారము, బోలె • నాస్తి యేర్పడినను
దనసౌఖ్య మనుమాటఁ • దలఁపఁబోవ
డి చేనులోనుంటి • యింకొక్కచేసుతో
నేటిట్టలోయసి • యేడ్పుచుండు

తే॥ గీ॥ దానమును ధర్మమును లేకు • తానుదినఁడు
ద్రవ్యవంతుఁడెక్కవ్వముల్ • దప్పలేదు
బుడ్లయే డబ్బు గాదది • పూరుషునకు!!

౨౪

సీ॥ తనకుక్షేత్రములున్న • తరుగని ధనమున్న
సర్వాశసంబులు • సచ్చుచున్న
ఇంద్రహార్యమువంటి • యిల్లు చేకురియున్నఁ
బాడిసౌఖ్యం బింటఁ • బ్రబలుచున్న
బుట్టిన వారెల్ల • గిట్టిపోవుచు నున్నఁ
బుట్టుదు రను నాస • పోవుచున్నఁ
దినువారులేకున్నఁ • దినలేక తా నున్న
బరులయేడ్పులు చెవిన్ • బడుచునున్న

తే॥ గీ॥ బట్టుమని చేతితో నింత • పెట్టబోఁడు
పైగ నితరుల యూచించు • పాడువృత్తి
మానడది యేమొ యొక్కొక • మానవుండు॥

౨౫

సీ॥ పాడిబట్టెను గొన ♦ బకులిచ్చు నేగాని
 పాడిఁదనయింట ♦ బట్టెలేదు
 పెంకుటియిల్లున్న ♦ పిల్చియప్పి సుగాని
 వానకు నిలువంగ ♦ వసతిలేదు
 భూమి తాకట్టిడ ♦ బోయునూరులుగాని
 యెకరముకన్నను ♦ హెచ్చులేదు
 వడ్డియెక్కువయన్న ♦ వంద, వే, లిడుగాని
 తనకించుదాకడు ♦ దమ్మిడియును.
 తే॥ గీ॥ ఎల్లకాలము ద్రవ్యమే ♦ యెంచుబోభి
 యనుభవించడు సుఖమేమి ♦ యందువలన
 పాలరుచి యేమెఱుగు గొల్ల ♦ వాని దుత్త॥

౨౬

—* రాజధర్మము. *—

సీ॥ తాలిల నుండియు ♦ దప్పుపథతియున్న
 గతినచట్టముల బో ♦ కార్పవలయు
 గులభేద మదిలేక ♦ గుణమె ముఖ్యమటంచు
 నెల్లర నొకిటిగా ♦ నెలవలయు
 బరులపై యాధార ♦ పడక యెల్లరు కష్ట
 పడులాగు నేర్పంగ ♦ గడగవలయు
 నందరి యందున్న ♦ యాత్మ యొక్కటి యను
 భావమెల్లడ బల ♦ పలుపవలయు
 తే॥ గీ॥ బురుషుఁడును గాంతయును భేద ♦ బుద్ధిలేక
 మొల్లరకుఁగూడ ♦ స్వాతంత్ర్య ♦ మీయవలయు
 రాజధర్మంబు లివియంద్రు ♦ రాజచంద్ర!

౨౭

సీ॥ వేదముల్ శూద్రులు ♦ విసగూడ దనువారి
 శిక్షింపఁ జట్టముల్ ♦ చేయవలయు
 నన్పుశ్యుడవటంచు ♦ నన్న నవ్వర్చినై
 బంధింప వారంటు ♦ బంపవలయు
 ప్రాధలు గానట్టి ♦ బాలికలకు పెచ్చి
 జేయువారిలశిక్ష ♦ జేయవలయు
 బాలబాలికలని ♦ ర్బంధ జఠీయమా
 విద్యకై కోట్లచ్చి ♦ వేయవలయు
 తే॥ గీ॥ శిష్యుల స్వరాజ్య మననగు ♦ సంజెగాక
 యెడమచేయి దీయగాజేసి ♦ యిచ్చిగా యలచు
 పుటచేయి పెట్టుటలుగాదు ♦ పుడమియందు॥ ౨౨

—* లో కామభవము *

సీ॥ పురుషుడై భూమిలో ♦ పుట్టి సంతసయేమి
 గూవతి యగుభార్య ♦ గుమరవలయు
 భార్యయుండుట గాను ♦ పాండిత్యమును జ్ఞాన
 వంతునా సంతతి ♦ వరల వలయు
 సంతకుల్లిన యేమి ♦ సకల సౌభాగ్యముల్
 గీర్తి వారిలుభూమి ♦ గ్రాలవలయు
 గ్రాలి సంతసయేమి ♦ కలకాలమునుఁ గూడ
 నీపాదమాలభక్తి ♦ నిలుపవలయు
 తే॥ గీ॥ నూటికిని కోటికిని గూడ ♦ నేటివలకు
 నిట్టి సంసారములు భూమి ♦ నెన్నిగలవు?
 కనుకనే జన్మమెత్తుట ♦ కష్ట ముద్రు॥ ౨౩

సీ॥ పారోహితముఁ జేసి ♦ బ్రతుకుట యొక్కటి
 కరణమై గావించు ♦ గడనరెండు
 తనను నమ్మని వానిఁ ♦ దగఁగొల్పుటది మూఁడు
 బంధువులనుచు లోఁ ♦ బడుటనాల్గు
 బడిఁబెట్టి ద్రవ్యంబుఁ బడఁయ ♦ జూచుట యైదు
 ప్రైవేటు వృత్తిచే ♦ బ్రతుకు టారు
 గురువునంచు ధనంబుఁ ♦ గూర్చుజూచుట యేడు
 వీధిపురాణముల్ ♦ వినుచు తెనిమి

తే॥ గీ॥ దిట్టి వృత్తులచేఁబూని ♦ యేడ్పుకంటె
 గాని వారల కడఁకేగి ♦ కడుపుఁజూపి
 కాఘలాత్తి జీవించుట ♦ ఘనమునుమ్ము!!

3౧

సీ॥ పరులతో కొండెముల్ ♦ పల్కుచుండుట రోత
 పనిలేని సోమరి ♦ బ్రతుకు రోత
 పదిమంది కహితుడై ♦ బ్రతుకుచుండుట రోత
 భార్యతోడను వేరుఁ ♦ బడుట రోత
 ధనముండి సుఖముగాఁ ♦ దినలేమియే రోత
 పగ లంతిపురి జేరు ♦ బ్రతుకు రోత
 చదువని మూర్ఖుఁడు ♦ జనుల పొత్తది రోత
 మతి లేని మూఁఢుడౌ ♦ సుతుఁడు రోత

తే॥ గీ॥ ధర్మమైనను బరులతోఁ ♦ దర్కమెప్పుడు
 చేయుటది రోతఁ సాక్ష్యముఁ ♦ జెప్ప రోత
 రోవెలందులఁ గూడుట ♦ రోత! రోత!!

3౨

సీ! పూర్వార్జితపుటాస్తి • పోగొట్టుకొనువాడు
 చేసినయత్నంబు • జెడకువాడు
 ఎంతయోవల్లించి • సుంతనేర్వనివాడు
 వదిమందిబిడ్డల • బడుగువాడు
 దేహమందెప్పుడు • దీర్ఘరోగమువాడు
 జీతంబుజాలని • జీతగాడు
 అప్పులబాధతో • యెప్పుడేడ్చువాడు
 ప్రీధనంబునుకర్చు • జేయువాడు
 తే॥ గీ॥ బ్రతుకనేటికి భూమిపై • బరువుచేటు
 ఇన్నివిషయంబులొకని పై • కొన్నయెడల
 గజ్జుకుక్కకంటెనుగూడ • కష్టజీవి!

3౨

సీ॥ ప్రీతియించుకలేని • పెట్టుకేగుటరోత
 ధర్మంబుదెలియని • తగవురోత
 తనమాటవిననట్టి • తగవుదీర్చుటరోత
 గుణహీనుతోబాత్తు • గొనుటరోత
 పెక్కుమందినిగూడి • బేరమాడుటరోత
 తనవారితప్పును • దాచరోత
 అప్పుపుట్టెనటంచు • కుప్పళించుటరోత
 యడ్డాలుబోవుట • చెడ్డరోత
 తే॥ గీ॥ బంధుగులజూచిగర్వంబు • బడుటరోత
 యెడటివానితప్పులనెప్పు • డాచరోత
 తన్నుదానె శ్లాఘించుట • తగనిరోత!!

33

సీ॥ పసివాండ్రుతిండ్కికై ♦ పరుగులెత్తుటహెచ్చు
 పడతుకలనుమాన ♦ పడుటహెచ్చు
 అప్పుపెట్టినవాండ్రు ♦ దెప్పుచుండుటహెచ్చు
 కలవాండ్రకెందును ♦ గాంక్షిహెచ్చు
 సాగనిముదుసళ్లు ♦ సణుగుచుండుటహెచ్చు
 బడిపిల్లలకుకొంటె ♦ పనులుహెచ్చు
 గుణములమా రత్తి ♦ కోడండ్రడికిముహెచ్చు
 ఏనాదిపెండ్లికి ♦ యెండహెచ్చు

తే॥ గీ॥ బండవాండ్రకుతిప్పల ♦ బాధహెచ్చు
 బ్రాహ్మణులుచేయిజూచెడి ♦ బ్రతుకుహెచ్చు
 విచ్చుకలకెచ్చిభోగంపు ♦ బ్రీతిహెచ్చు॥ ౩౪

సీ॥ కలవారలంచుందా ♦ గన్నవారల పోల్క
 జుట్టలుజూచుట ♦ చూపుగాదు
 ధనమంటచే నెండు ♦ ఘనుడీతండనిచెప్పి
 హితమాదు హితులెల్ల ♦ హితులుగారు
 విశ్వేశ్వమున్నప్పు ♦ డతి గౌరవంబుతో
 భర్త నెంచెడు భార్య ♦ భార్యగాదు
 అస్తియిచ్చినలెండ్రీ - నతిప్రేమతో నెప్పు
 మతిజూచు సుతులెల్ల ♦ సుతులుగారు

తే॥ గీ॥ కాలవశమున సర్వంబు ♦ గోలుపడిన
 సుగుణవంతుని ప్రేమతో ♦ జూచువారె
 చుట్టములు, మిత్రులును, భార్య ♦ సుతులునిజము. ౩౫

సీ॥ వేడంగలేడు తే॥ వేడ లేదన లేడు
 వేడకుండగబోజు • వెళ్లబోను
 అవ్యాయమొనరించి • యాజ్ఞింపగాలేడు
 ధర్మబుడలచిన • ధనమురాదు
 పరులుతప్పినరింప • బయట పెట్టగబోడు
 పరులచే బాధలు • పడక బోడు
 దేశోపకారయై • శాస్త్ర జేయకపోడు
 కార్యసాఫల్యంబు • గాంచబోడు

తే॥ గీ॥ లేనివాడేమియును జేయ • లేడునిజము
 కలుగువానికి సచ్చద్ధి • కలుగబోడు
 బుద్ధి, ద్రవ్యంబుగలవాడు • పుడమి నరుదు.

3౬

సీ॥ కొండెగాడైనను • కోపియ్యెయైనను
 గూటసాత్యమబల్కు • కూళయైన
 బరమబుద్ధుడైన - పాపాత్ముడైనను
 గురుహంతకుడైన • గ్రూరుడైన
 విశ్వనాశకుడైన • విప్రహంతకుడైన
 జారుడైనను గొప్ప • చోరుడైన
 మూర్ఖుడైనను వట్టి • మొద్దుమానిసియైన
 నుర ద్రాగువాడైన • త్సురుడైన

తే॥ గీ॥ కులములేనట్టి వాడైన • గ్రుడ్డియైన
 నాల్గుడిబ్బలుగలయట్టి • నరునిమాట
 నమ్ముదురుగాని పురులను - నమ్మబోరు !!

3౭

సీ! ఊర గృహస్థుల • యుచ్చిష్టపత్రముల్
 నాకిజీవించు యే • నాదికన్న
 హేయపదార్థంబు • లెత్తిజీవించెడి
 పాకి వారలక్రింది • బ్రతుకుకన్న
 ముకుపుల్లయున్నను • మూత్రంబెయాసించు
 పాపిష్టిజంతువు • బ్రతుకుకన్న
 పల్లవీజనములు • పవళింప నిల్చి
 వాకిట కాపుండు • వసతకన్న

తే! గీ! వ్యాజ్యములలోన ప్రేవేలు • వానిబ్రతుకు
 సర్వవిధములసీచంబు • జనులలోన
 వానికంటెదుర్మార్గుడు • వనుధలేడు.

3౮

సీ! శాస్త్రముల్ చదివిన • సరసుఁడువదరునా?
 యాడంబరముఁ జూపు • నల్పుడెపుడు
 బలవంతుఁడెప్పుడు • పరులపైకేగునా?
 యొంటిప్రాణమువాడె • మింటికెగురు
 వీరపతివ్రత • వీధిలోదిరుగునా?
 వేశ్యయాడనుబుగ్గ • వ్రేలుతోడ
 మృగరాజుపరులకు • మొగముజూపించునా?
 గ్రామసింహంబెప్పు • కలువవచ్చు

తే! గీ! నన్ని యుండిన విస్తరి • యణగియుండు
 నేమిలేనట్టి పుల్లకె • యెగిరిపడును
 తబలమోగునె తటచుగా • దప్పెటవలె?

3౯

సీ॥ కథ్యంబుఁజేయుఁచు • బరులవిఁడునకేగ
 బ్రాతరోగంబెల్ల • బైటపడును
 చేతబబ్బదిలేక • చకచకలాడింప
 నున్నకొంచెముగూడ • నూడిపోవు
 తంత్రంబులనునమ్మి • తగవులాటకుబోవ
 తప్పుమీదికివచ్చి • యుప్పుదెచ్చు
 పరసతుల్ గనుపింప • పల్కరించి హసింప
 బరులచేఁ దన్నులు • పడుటనిజము

తే॥ గీ॥ ఎంతశివమెక్కినను దేహ • మంతవంచి
 తిరుగ బరు వించుకేనియు • దరుగబోదు
 పెద్దలగువారు జెప్పెడు • నుద్దులివియె.

సీ॥ దారిద్ర్యోపిశిజేయు • ఘోరసాపులకును
 మానవులను జంపు • మత్సరులకు
 మరణశిక్షయ్యె? లేక • మఱి వేరె వరకమో?
 విధియించుచుండుట • వెఱ్ఱతనము
 పరువుమర్యాదతో • బతుకఁజూచెడు వాంఛ
 పర్వంబు నీ వను • సనులేబుద్ధి
 పల్లెటూరున యున్కి • సామరన్నేహంబు
 పూటకుఁగతిలేని • పాటివృత్తి

తే॥ గీ॥ యార్జనముఁ జాలదంచు • నాఁడువాండ్ర
 పోరు, బిడ్డలు, గల్పించి • పుట్టజేయు
 మదియె శిక్షలకన్నింటి • కంత్యశిక్ష॥

సీ॥ అగ్రజాతులవారి ♦ కాధిక్యమదిహెచ్చు
 నీచజాతులవారి ♦ నిల్లుహెచ్చు
 మాలమాదిగలందు ♦ మనుజోతులనెచ్చు
 పూలమ్మువారికి ♦ బొగరుహెచ్చు
 స్త్రీజనంబులకెందు ♦ జీదరింపులుహెచ్చు
 గణికజాతికి ద్రవ్య ♦ కాంతహెచ్చు
 విద్యావిహీనుల ♦ వేదాంతమదిహెచ్చు
 కూలివాండ్రకు ముచ్చు ♦ గుణముహెచ్చు

తే॥ గీ॥ పండితాళి వివాదముల్ ♦ పడుటహెచ్చు
 కవులకేవేళ నాగ్రహ ♦ కలనహెచ్చు
 పల్లెటూరువానికి మోటు ♦ బలముహెచ్చు॥ ౪౨

సీ॥ కంపెనీవారికి ♦ క్రాపింగులవిమెండు
 భూతవైర్యుల కెఱ్ఱ ♦ బొట్టుమెండు
 పల్లెరైతులనోట ♦ బండుబూతులుమెండు
 భద్రాజమాటల ♦ బలముమెండు
 కొలుపులో సారాయి ♦ కోలాహలముమెండు
 చెడుసోదిచేడల ♦ చెవుడుమెండు
 కులపెద్దకాపుల ♦ తలగుడ్డలవిమెండు
 పెండ్లిప్రధానాల ♦ పీలుపుమెండు

తే॥ గీ॥ డబ్బురానట్టి స్త్రీడరు ♦ డాబుమెండు
 చేయలేనట్టి యధికారి ♦ చిట్టుమెండు
 లంచములుమేయు నధికారి ♦ లావుమెండు॥ ౪౩

సీ॥ బైసీడుసుద్దుల ♦ భాగశోకముహెచ్చు
 శివమెత్తు వారికి ♦ జేయుహెచ్చు
 తిరునాళ్ల జారుల ♦ తిరుగులాటలుహెచ్చు
 నడిరేయియెటుకుల ♦ నడకహెచ్చు
 బాజారునటకులు ♦ బైకిదూకుటహెచ్చు
 కోడిపందెముచోట ♦ గుంపుహెచ్చు
 వంతబాడెడువారి ♦ గొంతుపాటలుహెచ్చు
 రాజువేషమువాని ♦ రంగుహెచ్చు

తే॥ గీ॥ బొమ్మలాటలలో నోటి ♦ బూతుహెచ్చు
 తార్పుగొల్లల మర్యాద ♦ తనముహెచ్చు
 త్రాగుబోతుల తక్కింపు ♦ తనముహెచ్చు॥ ౪౪

సీ॥ చెడుకార్యములు వేలు , జేయుచుండెడివాడు
 చచ్చిచొరెనె గొప్ప , పరమహంధ్రు
 పగలును రాత్రియు , బట్టలుతుకువాడు
 భువినిడ వ్యవహార , పురుషుడండ్రు
 పాడుముండలజేరి ♦ బ్రతుకుచుండెడివాడు
 చావగాశ్రీరాసు ♦ చాగ్రుడండ్రు
 పిల్లికిభిక్షుంబు ♦ బెట్టకుండినవాని
 నీల్గకర్ణున , కీడటండ్రు

తే॥ గీ॥ మూల్గుచును మాటలాడెడు ♦ ముసలివాడు
 దొంగలకుగురువే యైన ♦ దొరనుటండ్రు
 మూతినెఱపిన ధర్మంపు ♦ మూర్తియండ్రు ॥ ౪౫

సీ॥ భార్యను గాంచుచో • పండ్లుగీతెడువాడు
దాంపత్యమున గల్గు • తగవుదీర్చు
నన్నదమ్ములనోట • మన్నుగొట్టినవాడు
సోదర్లవైరముల్ • జొచ్చిదీర్చు
తల్లిదండ్రులకింత • గిల్లిపెట్టనివాడు
వారి వారిల మనో • వర్తిదీర్చు
కొడుకులయుక్తిచే • వెడలగొట్టినవాడు
కోడండ్రసొమ్ముల • గోడుదీర్చు

తే॥ గీ॥ అప్పులెగవేసి సాత్యము • తప్పుజెప్పు
నీచుడు వివాదములుదీర్చు • నేర్పుగాడు
పాడుకలికాలమందలి • పద్ధతి యిది॥

౪౬

సీ॥ గురునన్న శిష్యుల • కొంపలబ్రతుకుటా?
చిద్‌రూపమును బోధ • సేయవలయు
అధికారియనగ ద్ర • వ్యర్జనజేయుటా?
ప్రజలకై తనమేను • బాయవలయు
బ్రాహ్మణుడనగను • ప్రైవేటుపనులకా?
మతధర్మబోధచే • మనగవలయు
ధనికుడంచనగను • దాకట్లుగొనుటకా?
దేశసేవకుడయి • తిరుగవలయు.

దే॥ గీ॥ చూడు సంస్కరింబన్న • జట్టుబొట్టు
మాటలా! లోకమందలి • మానవతుల
పూర్ణమగు స్వేచ్ఛకైతాను • బోరవలయు॥

౪౭

సీ॥ పిల్లలు బ్రతుకని ♦ తల్లి కాన్పుముందు
 పనికిమాలిన చెట్టు ♦ ఫలముమెందు
 పడకలమూరెద్దు ♦ కడ అంకె లవిమెందు
 గొడ్డుబోతావుల ♦ కుడితిమెందు
 వండనేరనివా ♦ రలొంకబెట్టుట మెందు
 కొసలేనివారల ♦ కోర్కెమెందు
 నడువజాలనివాడు ♦ నుడువు క్రోసులుమెందు
 చదువెఱుంగనివారి ♦ చదురుమెందు

దే॥ గీ॥ అర్జునములేనివానికి ♦ నప్పుమెందు
 గొల్లపెండ్లికి శివముల ♦ గోలమెందు
 శూద్రతిండికి మజ్జిగ ♦ జఱ్ఱుమెందు॥

౪౮

సీ॥ కోమటికన్నుల , కొలికి రేఖలుహెచ్చు
 మంఝలి తలగుడ్డ ♦ మడుపుహెచ్చు
 బుడబుడక్కులవాని , చెడుగుడ్డలవిహెచ్చు
 కోయవాండ్రకు మంగు ♦ గోలహెచ్చు
 గంగిరెద్దులపాండ్ర ♦ రంగునామముహెచ్చు
 బూబులచెవులకు ♦ పోగుహెచ్చు
 ఒరులకు వేడికు, ♦ డొదిగియుండుటహెచ్చు
 నియోగి మాటల ♦ నీల్లుహెచ్చు

తే॥ గీ॥ కమ్మవారికి వ్యవహార ♦ కత్తు హెచ్చు
 తెలగవారికి పొట్లాట ♦ తిట్లుహెచ్చు
 ధరణి రెడ్లకుమూర్ఖు ♦ తనముహెచ్చు.

౪౯

సీ॥ సంగీతమున ముందు ♦ సకిలించు టదిహెచ్చు
 నాటకంబున ముందు ♦ పాటహెచ్చు
 పెండ్లికిముందుగా ♦ శేష మెత్తులుహెచ్చు
 కుస్తికి ముందుగా ♦ గోండుహెచ్చు
 తలయంటుటకు ముందు ♦ దల గోకుటదిహెచ్చు
 తిక్కసోదికి ముందు ♦ మ్రొక్కుహెచ్చు
 ఉద్యోగమున ముందు ♦ నుబ్బిపోవుటహెచ్చు
 శోభనంబునముందు ♦ శోభ హెచ్చు

తే॥గీ॥ తరలుపెండ్లికి ముందుగా ♦ దంభ మెచ్చు
 కానికార్యములకు ముందు ♦ కలహహెచ్చు
 చెడెడుపనులకు ముందర ♦ చేతహెచ్చు॥

గీ०

సీ॥ తెలియనివారలు ♦ తలద్రుక్కుటలు లావు
 పరుగెత్తు బ్రజ్జెకు ♦ బండలావు
 చెప్పనిపంతుళ్ళు ♦ నెడబాడుటలులావు
 క్రొత్తకోడలి గుస ♦ గుసలు లావు
 తేలేనిపెనిమిటి ♦ దీర్ఘాలుగనలావు
 మాఱుతెల్లుల నోటి ♦ మాటలావు
 బల్లని పెండ్లాము ♦ కల్లయేడ్పులు లావు
 పడుచువారలు కోప ♦ పడుటలావు

తే॥గీ॥ వినెడువారలు హా! యన ♦ వివిధగతుల
 డోలువాయంపనేరని ♦ డోలుకాడు
 గుడ్డపడిపోవ తలయావు ♦ గుణములావు॥

గీ०

సీ॥ గాడ్డకొబ్బరికాయ • కాలదన్నిన దైవ
 భక్తికా కాయలు • పనికిరావె?
 పన్నీరుగంధంబు • పందిమెచ్చని యంతః
 బల్లవాధరులు చే • బట్టరొక్కో?
 తాంబూలమును నక్క • తాఁకకుండిన యంతః
 బడయదా ఘనమిది • ప్రజలచేత?
 కోడి రత్నము కాలి • గోటఁజమ్మినయంతః
 బ్రభువులు తలదాల్చి • పనికిరాదో?
 తే॥గీ॥ శాంతులను, దాంతులను, • శుంఠ చప్పరింప
 వారి యోగ్యతబోవునే • వసుధయందుఁ
 గుక్కచే నేస్తుమర్యాద • కొఱతవడునె?

సీ॥ పొరుగువారెప్పుడు • పోరాడుచుంకినఁ
 గాలమెరీతిన్ • గడుపవచ్చు
 గ్రామమంతటికి దాఁ • గంబకుండైననుఁ
 బ్రతుకవచ్చును సుమీ • భాధలేక
 తలిదండ్రు, తమ్ములు • తన్నుదూరుచునున్న
 మర్యాదచెడకుండ • మనఁగవచ్చు
 కొడుకులుకూతుండ్రు • గొట్టవచ్చుచునున్న
 గాదని వారల • గడుపవచ్చు

తే॥ గీ॥ చీదరించుచుండ న్నెందుఁ • జేరకుండ
 భార్యయే నిందసల్పినఁ • బ్రతుకదరమె!
 బ్రహ్మకైననునాతని • బాబుకైన॥

సీ॥ వ్యవహారబంధముల్ • వందలువేలున్న
 దారిద్ర్యమెప్పుడు • తఱుగకున్న
 దేహమందెంతటి • దీర్ఘరోగంబున్న
 బంధువైరంబెంత • ప్రబలుచున్న
 సంసారమెంతటి • సంతృప్తిలేకున్న
 పలువురుబిడ్డల • బాధయైన
 బంగారమది చేతఁ • బట్ట మన్నగుచున్న
 శనిబట్టి తన్నెంత • జంపుచున్న

తే॥గీ॥ ముఖవికాసముతోడుత • ముద్దులొల్క
 బల్కరించిధైర్యముజెప్ప • భార్యయున్న
 స్వర్గసుఖములకన్నను • సౌఖ్యమబ్బు॥

గీర

సీ॥ పండిన పండ్లన్ని • పరులకిచ్చుటెగాని
 తినున చెట్టొకటైన • తీపియంచు?
 రత్నరాసులనెల్ల • రాజులకిడుగాక
 జలనిధిదాల్చునే • తలనుగొన్ని?
 మేఘంబుజలమెల్ల • మేదినికిడుగాక
 పదిలపర్చునెపంచి • పాత్రెడైన?
 కొండరాళ్లన్నియు • గోడలకిడుగాక
 కట్టనే తాఁ జిన్ని • గడకయైన?

తే॥గీ॥ బరులయభివృద్ధికైపాటు • పడెడువారు
 తమకు నగులేమి, కష్టముల్ • దలపఁబోరు
 పైగగోరరుపరులచే • బ్రతిఫలంబు॥

గీగ

సీ॥ పగల్గెల్లయెడలో • పలగప్పపడుచున్న
 పట్టెడుపొట్టకు • బుట్టకున్న
 జెయిజాచి యడిగిన • జీడరించుచున్న
 జేతిలో పనులన్ని • జెనుచున్న
 నప్పలవాండ్రెంత • యదలించుచున్న
 పట్టినిదొలు పైకి • పచ్చుచున్న
 దన వారిలోనెంత • తలవపుంగున్న
 దగడంచుడన్నెంత • దఱుముచున్న

తే॥ గీ॥ బరమ శాంతస్వరూపిణి • భార్యయున్న
 పొట్టచెక్కలుగానప్పు • పుత్రులన్న
 కష్టమేలేదు వాని కే • కాలమందు॥

గీ౬

లమితభావణమును • సమిత భోజనమును
 సమితమాంసపును • సమితనిద్ర
 సమితసంగమమును • సమితమాచరువును
 సమిత దాగి ద్రవ్యము • సమితదాన
 మమితమా బిడ్డలు • సమితమాభాగ్యము
 లమితాధికాగ్రము • సమితరోగ
 మమిత మానాశయ • సమితప్రభావము
 సమితవైరమును • సమితచెలిమి

తే॥ గీ॥ సమితమైన యాకర్షణ • మమితశక్తి
 యమితకాలంబునందున • యంత్యులుగను.
 లంత్యమందున దుఃఖమే • యజానకైన

గీ౭

సీ॥ దొంగవానికి ముక్తి • త్రోవజెప్పుటకన్న
 పిల్లికి నామాలు • బెట్టమేలు
 త్రాగుబోతుకుఁజేయు • ధర్మబోధలకన్న
 క్రోతితోడుతవాడు • కొనుటమేలు
 అంకుటాలికిజెప్పు • రామకీర్తనకన్న
 ఎత్తిచేతులుపైకి • యేడ్వమేలు
 మోటు వానికిదేశ • పాటు తెప్పుటకన్న
 కుక్క-నత్తినిబేలు • గుక్కమేలు

తే॥ గీ॥ దేశభక్తులు ధర్మముల్ • దెలుపునపుడు
 పిసినిగొట్టును సభలకుఁ • బిల్చుకంటె
 జంతువులజీరిభాషించుఁ • జాలమేలు॥

గీ॥

సీ॥ బిడ్డలుండుటగాదు • పెండ్లిజేయుటయఁగా
 దిల్లుకట్టినయందు • వల్లగాదు
 పంటపండకగాదు • భార్యపోవుటగాదు
 కష్టపడకగాదు • కఱవుగాదు
 దండుగఁబడిగాదు • తగులబడుటగాదు
 పాడిలేమినిగాదు • పరువుగాదు
 ధనముపోవుటగాదు • చిర్మబునుంగాదు
 చదువువల్లనుగాదు • చావుగాదు

తే॥ గీ॥ హీనమైగాదు తెల్వయిం • తేల వెనుక
 కాలమందుఁజేసిన పాప • కర్మమునను
 తగనిదారిద్ర్యమిప్పుడు దాపరించు॥

గీ॥

సీ॥ పూర్వంబునందిత • పుణ్యంబుజేసెనా
 పట్టినకాయెల్ల • పండెయగును
 వెనుకదాపేదల గనుచుండెనాపీతి
 నీనాడుద్రవ్యంబు • హెచ్చుచుండు
 పరులగాంచి యసూయ • పడకయుండిన వెన్నె
 బదిమందికినిబ్రీతి • సాత్రుడగును
 పరులబిడ్డలకింత • పరమాన్నిమిడియెనా
 బడయుబిడ్డల దోస • పండ్లలాగు

తే॥ గీ॥ ఏదియునులేక యిపుడేడ్వ • నేమిఫలము
 ఇప్పుడైనను సకబ్ధి • యంతయున్నె
 బడయసాఖ్యమురాబోవు • భవమునైన॥

౬౦

సీ॥ విద్యానునకునెక్క • విద్యమేమిశిష్యుడెచ్చి
 పెండ్లిజేయఁడదేమి • పెంకెతనము?
 ద్రవ్యవంతులకెందు • దానగుణంబును
 నుండెనెగల్గింప • డెంతతప్ప?
 పేదలకెందరో • బిడ్డలగల్గించి
 బాధించునదియేమి • పాపబుద్ధి?
 దేశమోక్షమునకై • త్రిప్పలుబడువారి
 కష్టపెట్టినదేమి • కపటగుణము?

తే॥ గీ॥ ఏమిలాభము బ్రహ్మకీ • హెచ్చుతగ్గు
 కలయికలుభూమిలోపల • గలుగజేయు
 ఘనుడెయగుగాక యారీతి • కాదతనికీ॥

౬౧

సీ॥ పదిపదేదులదాక • బ్రతికిననేమిలే
 ప్రబలమావ్యాధిలో • శాధపడుచుఁ
 దనయింటఁదరుగని • ధనమున్న నేమిలే
 తనపొట్టకేముత • దినకయున్న
 బదికూరలనుదాను • భక్షింపనేమిలే
 యతిధివాకేటనంగ • లాగ్నుచుండ
 దనమార్గమెందరు • తగునన్న నేమిలే
 యన్యాయమేదాను • ననుసరింప

తే॥ గీ॥ దార్థ్యమును, తెంపు, శాస్త్రమా • దానగుణము
 గలిగినీయందు సద్భక్తి • గలుగువాని
 జీవనము జీవనము వేరె • జీవమేల?

౬౨

—* భక్తి—ఈ శ్వర విలాసము. *—

సీ॥ అభిశుభంబెరుగని • యజ్ఞానమునగొంత
 బాల్యమందండెడు • భ్రమనుగొంత
 సంసారమునకేమి • సల్పువాంఁఁడుగొంత
 విబుధులమాటలు • వినకకొంత
 “నిన్ను నేవింపమి • నేరమా?” యనికొంత
 యేమార్గమోయని • యెంచికొంత
 నేవింపఁదలఁచియు • సిగ్గుచేతనుగొంత
 యెప్పుడులేమిచే నేడ్చుకొంత

తే॥ గీ॥ కాలమంతయు నిట్టులే • గడచెనయ్య
 నిన్ను పూజింపవలెనన్న • నిశ్చయంబు
 బుట్టెగానియిప్పటికెంతో • ప్రొద్దులేదు.

౬౩

సీ॥ వేదముల్ నిన్నెందు • వేదకుచుండెనునంట
 వేదాంతులెప్పుడు • వేదకుదురట
 శ్రుతులిప్పటికినిన్ను • జూడనేలేదంట
 శ్రుత్యశ్రేణులుగూడ • జూడవంట
 జ్ఞానులునీరూపు • గాంచనొచ్చెదరంట
 మునులకునీరూపె • ముఖ్యమంట
 దాతలెవ్వరునిన్ను • దర్శింపలేదంట
 భక్తిసల్పుటయు నిన్ • బట్టుటకట,

తే॥ గీ॥ ఇంక నెందరొ యీరీతి • సీతనిన్ను
 బరమభక్తిశ్రద్ధలతోడ • బట్టమండ
 బామరఁడునిన్న జేర నే • పగిది నేర్పు॥

౬౪

సీ॥ శ్రుత్యర్థమొదెప్పు • సుజ్ఞానిగనుగొన్న
 బాగాడికులనోటి • పాటవిన్న
 మతకర్తబోధించు • మాటలువినుచున్న
 సాధులవిజ్ఞాన • సరణివిన్న
 మానులనిశ్చల • మహిమంబుఁగాంచిన
 దానకర్తలదాన • ధార్మింగనిన
 దేశభిమానుల • దీక్షజూచుచున్న
 పరహితార్థులుపడు • పాటుఁగనిన

తే॥ గీ॥ నిన్నెలక్ష్యమునందుంచి • నేర్పుమీర
 సంచరించుచు నున్నారు • స్వానాక్షి!
 లట్టినిరూపమునుజూడ • నెట్టెలబ్బు ?

౬౫

సీ॥ దిక్కులన్నిటి యందు • దేశదేశములందు
 నాకాశమందున • నన్నియందు
 జలమందు భువియందు • జలచరంబులయందు
 సకలవృక్షములందు • సరసులందు
 బంచభూతములందు • బ్రాణికోటులయందు
 సూర్యచంద్రులయందు • జిక్కలందు
 మూడుకాలములందు • మూడుమాస్త్రులయందు
 మునులందు, సురలందు • మనువులందు

తే॥ గీ॥ నిండియుండిన చిద్భూష • నిర్మలాత్మ!
 కర్మవశమున, గాబోలు • కా పురుషులు
 కంటిదగ్గఱనున్ననిక • గాంచలేదు॥

౬౬

సీ॥ నడనదీజలముల • నడకలలోపల
 కోయిల మధురంపు • గూతయందు
 బూర్ణమైవికసించు • పుష్పగుచ్ఛమునందు
 లేమాపిచిగురుల • లేతయందు
 నాహ్లాదమొసరించు • సంచనడలయందు
 నమలిపించును విప్ప • నీటుయందు
 పర్యతాగ్రములందు • బయలు భూములయందు
 జలనిధి ఘోషించు • శబ్దమందు

తే॥ గీ॥ సాధులగువారి వాక్కుల • శాంతిమందు
 మధురముగ బల్కు భక్తుల • మాటలందు
 నీ సుయాపమె. కనుపించు • నిశ్చయముగ

౬౭

సీ॥ విప్రోత్తములుజేయు • వేదగానమునందు
 త్కత్రియులొసరించు • సమరమందు
 వైశ్యులుగావించు • వర్తకములయందు
 గవ్వజీవుల కాయ • కవ్వమందు
 పరమసాధ్యులొనర్చు • భర్తృసేవలయందు
 గాయకుల్ గావించు • గానమందు
 నటకులుగావించు • నర్తనాదులయందు
 భక్తులుపాడెను • పాటలందు

తే॥ గీ॥ నిన్నెలత్యయనందున • నిలుపకున్న
 వారికోర్కులుసఫలమై • వరలగలవె
 దేవ దేవ! సర్వేశ్వర! • దివ్యపురుష,

౩౬

సీ॥ కూడుగొడ్లకురాని • పాడుసంగతులకుఁ
 బెరవారలకుఁజెడ్ల • పేర్లుపెట్ట
 దారిబోయెనువారిఁ • దర్శించునిలుపంగ
 విబుధులనెల్లర • వెక్కిరింప
 బదులకార్యముఁగాంచి • పరిహాసమునరింపఁ
 దగదన్నవారితోఁ • దగవులాడఁ
 జెడదిట్టకొనుదాఁ • చీట్లపేకాడంగ
 నీలుచుఁబగలెల్ల • నిద్రబోవ

తే॥గీ॥ మనుజులకుగాలమొత్తైన • మహినిగలమ
 జగములకునిశ్చయమైన • చక్రపాణి
 సేవక కాలమేలేదు • చెడుగులకును॥

౩౭

సీ॥ అక్షరమెఱుగని + యజ్ఞానజనముల
 ఘనకపిశ్వరులుగా + మనిషినావు
 జారచోరాదుతా + క్రూరకీరాతుల
 పరమభక్తులుగాగ + నెఱపినావు
 కూడుగుడ్డకులేని + కోటిదర్శిద్రుల
 మహి నేలువారిగా + మార్చినావు
 సీతయేయెరుగని + సంచమానవులను
 ఘనయోగులనుఁజేయ + గలిగినావు

తే॥గీ॥ ప్రకృతిఁబుట్టింపఁబోషింప + బాదుఁజేయ
 జాలువాడవు నీకేది + మీసగాదు
 భక్తవరులపాలిటికొంగు + పసిడిమూట॥

౭౦

సీ॥ పర్వతంబులనుండి + పాఱుచుండినయట్టి
 యతినిర్మలప్రవా + హములగనిన,
 యాప్రవాహములకు + నావలీవలనుండు
 పలువిధంబగువృక్ష + పంక్తిఁగనిన,
 యాపంక్తికీపంక్తి + కల్లిబిల్లిగనల్లు
 చలువలీనెడుతీరె + కలిమిగనిన,
 యాతీరలకుఁబైన + నాహ్లాదమొనరించు
 పూర్ణమైవికసించు + పూలగనిన

తే॥గీ॥ యంతలోబుట్టు + మదిలోని హాయిగనిన
 నెవఁడుమనమున నినుస్మరి + యింపకుండు?
 మూర్ధమునువందియెవ్వఁడు + మ్రొక్కకుండు!

౭౧

సీ॥ వినువీధికెగురుచు • వేగఁబుఁజోబోవు
 గంగానదీ తరంగ • గములగనిన
 యా తరంగములయందు • దతికుతూహలముతో
 నాటలాడెడునంచ • కోటిగనిన
 కోరుచుఁగోరుచు • గోర్కులూరఁగఁ బెంటి
 ప్రియమారఁబడి జూచు • ప్రీతిగనిన
 యామరాళపుజుట • లనోన్మనముగఁగాఁగి
 లించిముక్కులదావ్వు • లీలగనిన

తే॥ గీ॥ బ్రకృతియంతయుఁ బ్రేమతో • బట్టుబట్టి
 పుట్టఁజేసెనట్టిసి • పూర్ణశక్తి
 మహిమగనినీకుఁ మొక్కని • మనుజుఁడెవఁడు! 29

సీ॥ మామిడితోటలో • మనములూరుచునుండ
 జగురులీనెడుగుంపు • చెట్లగనిన
 యాచెట్లకొమ్మల • సొట్టివేలాడెడు
 పక్షింబులగుమంచి • పండ్లగనిన
 యాపండ్లముక్కుతో • నదివిపట్టఁగఁబోవు
 తమిచ్చిలెక్కతల్ • తటలుగనిన
 యాతటతటలకు • సదరి పిచ్చుకలెల్ల
 జేరుచుండెడు లేత • చెట్లగనిన

తే॥ గీ॥ జెట్లకైమోటదోలెడు • చిన్నవాఁడు
 మోకుపై నెక్కుయత్నించు • మోజుగనిన
 సంతయును తానకానంద • మనఁడెవఁడు!

సీ॥ గుండగుభేలన • కోటిశబ్దములతో
 ఘోషిల్లునంద్రంపు • ఘోషజూచి
 పర్వతంబులమించి పైకేలేచుచునుండు
 నతిభయంకరమగు • నలలకాంచి
 కనచూపునకు నొంది • కనుపించుచున్నట్టి
 మితిలేని యాపరి • మితినిజూచి
 మేఘంబులకాబోలి • లాఘవంబుగ నెను
 బల్ గొప్ప జలచర • పటలిజూచి

తే॥ గీ॥ పర్వతముపైననొకనీచు • ప్రాకుపగిది
 పడెడులేచెనొకనావ • పటముఁగాంచి
 యార! స్త్రీసేక్తియాశ్చర్య • మనఁడెనందు!

౭౪

సీ॥ పగల్గెయెండలో • పలఁగవ్వపడిచేసి
 మట్టినూకలవిన్ని • పట్టితెచ్చి
 చెరువులోపల ముని • చెట్టుక్రిందనువండి
 పిల్లలు తల్లియు • వల్లభుఁడును
 నందరు భుజించి • యాకలితోలేచి
 కుండ, చట్టియాఁ జెట్టు • గూఁతుఁబెట్టి
 సుడిలోననోయేరి • కొంప ముంగిటిలోనా
 పడుకొని యేనియో • పాడుకొనుచు

తే॥ గీ॥ బరులసౌఖ్యముఁ దమకెవ్వ • పాటుఁదనము
 దలఁపక నుఖించుచుండు నా • దంపతులను
 చూడ నీనృప్తిసౌఖ్యము • జోద్యమనరే॥

౭౫

సీ: ప్రళయంబుఁ గల్పించి • పాడుజేయుచునీవె
 సృష్టియొచని పుట్టఁ • జేతునీవె
 మాయయంచని కన్ను • మూయజేయుదునీవె
 నిజమని గనుపించు • నజాడనీవె
 పండితుల్ వచియించు • పరతత్వ మదినీవె
 యజ్ఞానులెఱుంగని • యదియునీవె
 పాపపుణ్యమునీవె • ఫలముగప్తమునీవె
 జీవుడవునువాని • జీవమీవె

తే॥ గీ॥ వీడ్చువాడవు పరులను • నేడ్చునట్లు
 జేయువాడవు సేవించు • జెప్పజ్ఞాని
 యిట్టితత్వంబు మాబోట్ల • కెట్లులెఱుక!

౭౬

సీ॥ కుల్లుప దార్థముల్ • కోరివచ్చినయీగఁ
 బట్టిమింగుచునుండు • పాడుకప్ప
 కప్పబైటకురాగఁ • గని పెట్టిదిగమింగు
 నేటిలోడురుగాఁడు • నీటిపాము
 పాముబైటకురాగఁ • బట్టిచీల్చునవైన
 సంచరించుచునున్న • స్వాదేగ
 యాదేగలబట్ట • డవి జాతులవార
 లుచ్చులుండేడ్లతో • వచ్చుచుండ్రు

తే॥ గీ॥ వట్టిపిడుగేదో వాండ్రవై • నల్లెపడును
 జీవమీ జీవమును హింస • జేయుచుండు
 నిందలిరహస్యమజ్ఞాని • యెఱుగుటెట్లు?!

౭౭

సీ॥ తెక్కపెట్టగలేని • చుక్కగుంపులవన్ని
 యిట్టిగోళములె యం • చేరిగినపుడు
 చంద్రమండలమందు • జనులుండినట్లుగాఁ
 గనుపించు జాడలు • గనినయపు
 డుల్కలించిన భూము • లూడిపోవుటయని
 శాస్త్రంబులందున • జదివినపుడు
 భూగర్భమందున • బాగి లేని ప్రళయంపు
 టన్ని హఠాత్రంబుండె ననినయపుడు

తే॥ గీ॥ ఈశ్వరా! నీదుస్పృష్టిలో • నేననంగ
 నెంత? కష్టము, సుఖమది • యెంతయనుచు
 గుండె దడదడ, యెనడికి • శొట్టుకొనదు

౭౮

సీ॥ భూకంపమది వచ్చి • పోయెబట్టణమంచు
 విపరీతవార్తలు • వివినవేళ
 జలధిలోకలనావి • కులతోడబొగయోడ
 మునిగెనంచనువార్త • గనినవేళ
 నదివర్షములబొంగి • నడియూరిలోబడి
 జంపె పొరులనంచు • జదువువేళ
 మాస్తర్లమత్తుచే • మరబండ్లడీకొని
 పడిపోయెననిచెవిన్ • బడినవేళ

తే॥ గీ॥ జంపుటలు బ్రతికించుట • సమముగాను
 నీకుక్రీడలించని • నిర్లయించు
 తత్వవేత్తల నుడి యేరు • తధ్యమనరు?!

౭౯

సీ॥ పున్నమనడిరాత్రి • పూర్ణచంద్రునికాంతి
 కమలఃకుకొలనులో • గాంచుకాంతి
 ఉరువర్షమునరాత్రి • మెఱపులోపలికాంతి
 వినువీధిగలయ్యద్ర • ధనుసుకాంతి
 బ్రాహ్మదీర్ఘకుబువ్వు • ముద్దులొక్కెడుకాంతి
 రాత్రివేళలవెల్లు • రత్నకాంతి
 దల్లిగొగిటజేరు • తనయునిముఖకాంతి
 ధర్మతత్పరుడైన • దానికాంతి

తే॥ గీ॥ గొంచ నీకాంతి యింకెంత • గలవొయ్యంచు
 నిన్నిటికిఁగూడ నీకాంతి • హెచ్చటంచు
 మనసులోనీకుఁమొక్కని • మనుజుడెవఁడు? ౫౦

సీ॥ నదులెల్లకడలికై • నడచిపోవుటజూచి
 ఊగలుపెఁబూ • తీరజూచి
 పృథివియాకాశంబు • పొంగు నేర్పుచుజూచి
 చిప్పలోబడున్నాతి • చినుకుజూచి
 చెట్లురెండొకటిగా • జేరయ్యునుటజూచి
 • కొండమేఘునియెద్దఁ • గొనుటజూచి
 దంపతుల్ ప్రేమించు • ధర్మబంధముజూచి
 జంతుజాలమ్ముల • జలలుచూచి

తే॥ గీ॥ మోహమేసుమ్ముసృష్టికి • మూలమనుచు
 మోహమున కెల్లనివెనూ! • మూలమనుచు
 మోహనాకారి! యనినీకు • మొక్కడెవఁడు? ౫౧

సీ॥ మత్తేభశిరములో • మంచిముత్యములెల్ల
 గప్పిపెట్టితివేమి • గదలకుండ?
 అమృతమంతయు శేర్చి • నాచంద్రబింబంబు
 నందుంచినావేమి • నుండకుండ?
 మనుజులుబోరాని • మకరాలయంబులో
 మాటినావదియేమి • మణులనెల్ల?
 బ్రహ్మరాక్షసులై • న పరమలుబ్ధులయెద్ద
 దాచినావదియేమి • ద్రవ్యమంత?

తే॥ గీ॥ అందుకోసమందింత • యయ్యెలేమి
 దాతలగువారిచేతిలో • ద్రవ్యమేది?
 చెందకుమికోప మిదియెని • చిన్నితప్పు.

౫॥

సీ॥ గండపుమాచును • గొగిలిచునదేల
 తలనుపిమ్మంబున్న • త్రొంచుబాము?
 తేనెతెట్టియలకు చెంపియేలేకుండ
 గుట్టునీగలనెల • కొల్పితేల?
 దబ్బపండులచెల్ల • దరికిజేరకయుండ
 పెట్టినావదియేమి • పెద్దముగ్ధు?
 అతిమనోహరమగు • నాగులాబీలెల్ల
 కంట కావృతముగా • నుంటయేల?

తే॥ గీ॥ మంచివస్తువులకునంత • మాత్రమైన
 గావులేకున్నజెడునంచు • గౌరవంబు
 బోధజేయగజేసిన • బుద్ధియేమి!

౫॥

సీ॥ జలములనేగాక ♦ జలదంబులతోపల
 విడుగులనేటికి ♦ బెట్టినావా?
 జలచరంబులెగాక ♦ జలరాశితోనేల
 ప్రళయాగ్నినటుభద్ర ♦ పఱచినావై?
 కొండలోనోవధి ♦ కోలులనేగాక
 యగ్నిని నందేల ♦ యదిమినావై?
 చల్లదనమెగాక ♦ చంద్రమండలమందు
 విరహాగ్ని నెందుకు ♦ వేసినావై?

తే॥ గీ॥ ఖర! చిత్రము! నీస్పృష్టి ♦ యరసిచూడ
 నగ్నియేపుట్టినకుమారా ♦ మనుచునోచు
 నందుకే విప్రులకుభక్తి ♦ యగ్నియందు॥

౪౪

సీ॥ క్షణభంగురమటంచు ♦ జగమంతయునుగూడ
 చెదలుపుట్టలటంచు ♦ జీవులెల్ల
 నెండమావులటంచు ♦ నిడునాశ్యములెల్ల
 బాటసారులటంచు ♦ భార్యసుతులు
 చుట్టములోదోచెను ♦ చోరులేయగునంచు
 బంగారమదివిష ♦ ప్రాయమనుచు
 సకలసంపదలును ♦ వికలమౌ కలలంచు
 బావిమెట్టునసద్ర ♦ బ్రతుకటంచు

తే॥ గీ॥ నిన్ను నేనించుజీవమే ♦ నిత్యమనుచు
 నన్నిటికి గూడనిభక్తి ♦ యధికమనుచు
 జేతులెత్తి మొక్కెదనీకు ♦ చిత్ స్వయాప॥

౪౫

సీ॥ భక్తితోడుతనిన్ను ♦ ప్రార్థించునటువంటి
 మానవుడేసుమ్ము ♦ మానవుండు
 పరమవేదాంతంబు ♦ పరిమించునటువంటి
 పండితుడేసుమ్ము ♦ పండితుండు
 నీనృప్తిచిత్రంపు ♦ నేర్చుచూచెనునట్టి
 యాత్రికుడేసుమ్ము ♦ యాత్రికుండు
 నిన్నులక్ష్యములోన ♦ నలకొల్పితిరిగెను
 నాయకుడేసుమ్ము ♦ నాయకుండు

తే॥ గీ॥ అట్టివారికి గావించు ♦ నట్టనేవ
 నీకుగావించునట్టులే ♦ నిశ్చయముగ
 గరములనుమోడ్చు వారికి ♦ గానచేవ!!

౮౩

సీ॥ పడమటగనుపించు ♦ బాలచంద్రునందుఁ
 బడిపకనివ్వెడు ♦ బాలునందు
 విద్వాంసుచేనున్న ♦ వీణాస్పృతమునందుఁ
 గమ్మనొపయ్యెర ♦ గాలియందుఁ
 జిగురుటాకులు మెక్కు ♦ చిల్క-ముక్కులయందు
 దుమకుదుండెడుకోకె ♦ దూడలందుఁ
 బరమశాంతముతోడ ♦ పుష్పించుస్త్రీలందు
 నడుగ లేదనలేని ♦ వాస్తవందు

తే॥ గీ॥ నిలచియుండిన యటువంటి ♦ నిన్నుగాంచి
 పట్టరానట్టి యానంద ♦ భరముచేరి
 మ్రొక్కకుండునె జరుడెంత ♦ మూర్ఖుడైన॥

౮౪

సీ॥ పల్కులేవో బల్కు ♦ పసిబాలకునినోట
 బాటలు బాడెడు ♦ బంటునోట
 గొనచెట్టు పైనుండి ♦ కూయఁగోయిలనోట
 గలరవంబునుజేయు ♦ పులుగునోట
 గారడవిలోఁగేరు ♦ కాలకంఠమునోట
 బ్రయమారసతిబిల్వు ♦ ప్రియసినోట
 దమిమీర భాషించు ♦ తల్లిబిడ్డలనోట
 నంబా యనుచు నుండు ♦ నావునోట

తే॥ గీ॥ గీనులఁజూడక జూచుచో ♦ గానపడెడు
 సుందరంబగునట్టి యా ♦ సందమూర్తి
 గాంచిమొక్కడ యెటువంటి ♦ ఘనుడెయ్యె ౩౮

సీ॥ పరమవైరాగ్యంబు ♦ బ్రబలజేసిపయట్టి
 ముదిముఖ్యుడగు “బుద్ధ” ♦ మునివిసేవె
 పాపులరక్షింప ♦ బ్రాణమల్ బాసన
 పరమసంతోష “దేవు” ♦ ప్రభువుసేవె
 సంఘంబురాజ్యంబు ♦ సమముఁగాఁబూచిన
 గుణమహామృదు “మహా” ♦ గుణుడవీవె
 సర్వంబునొంటను ♦ సమబుద్ధిచెల్పిన
 “శంకర”పండిత ♦ స్వామివీవె

తే॥ గీ॥ పానులులెఱుంగి తేక యా ♦ భావములను
 సుకనిమతమనసి కొక్క ♦ పొప్పడయ్య
 అంతకన్నను నజ్ఞాన ♦ మనఁగఁగలదె॥ ౩౯

సీ॥ చదువేలమోక్షంబు ♦ సాధింపఁదలఁచిన
 నాశయొక్కటి సంత్య ♦ మైనఁజాలు
 నీసన్నిధికిఁ జేర ♦ నిఖిలతీర్థములేల
 యన్మతంబువచ్చింప ♦ వనినఁజాలు
 స్వర్గంబుసాధింప ♦ సకలయజ్ఞములేల
 మెరులకుఁజెయిజాచ ♦ కున్నఁజాలు
 పుట్టుకసశియింపఁ ♦ బుడమిదానములేల
 పాపపుణ్యములేని ♦ బ్రతుకుజాలు

తే॥ గీ॥ నద్ది, యిదియంచును బ్రయాస ♦ మందనేల
 నిన్నమనముననేవేళ ♦ నిలిపియున్నఁ
 గోర్కెయొలువంటిదైనఁజే ♦ కొనఁగరాదె॥

౯౦

సీ॥ భుజగేంద్రశయన!యో ♦ పురుషోత్తమా! హరీ!
 సకలమానవదేవ ♦ చక్రపత్రి
 శతమఖసేవితా! ♦ సర్వజీవాత్మకా!
 నాశీకనయన! య ♦ నాదిపురుష!
 మానీంద్రవర్యస ♦ స్వానీతపద్యుగ్మ
 జ్ఞానులుధ్యానించు ♦ జ్ఞానమూర్తి!
 మానవాతీత వా ♦ జ్ఞానసాగోచరా!
 పరమదయానిధీ! ♦ భక్తవరద!

తే॥ గీ॥ అప్రమేయ! లోకేశ్వరి! ♦ యాత్మరక్ష!
 నీకువందనశతములు ♦ సిఖిలవంద్య
 పాపములబాపిరక్షింపు ♦ పరమపురుష!

౯౧

సీ॥ విజ్ఞులపూజిం ♦ విధమునేనెఱుంగను
 భక్తులనిశ్చల ♦ భక్తియెఱుంగ
 విప్రులుసాధించు ♦ వేదముత్రమెఱుంగ
 దాక్షిణ్యములనిచ్చించు ♦ తర్కమెఱుంగ
 సాంఖ్యులుజెప్పెడు ♦ సంఖ్యార్థమెఱుంగను
 యోగులుభ్యాసించు ♦ యోగమెఱుంగ
 కర్మములగావించు ♦ కర్మంబులెఱుంగను
 సాధువులభ్యాసించు ♦ సరణియెఱుంగ

తే॥ గీ॥ పరమమూఢుడ నీకిదే ♦ పదులుపదులు
 సరవిజేసెదనే నమ ♦ స్కారములను
 జేన! చేబట్టిరక్షింపు ♦ దివ్యపురుష!!

౯౨

సీ॥ భక్తియోధుల నిన్ను ♦ బ్రాధించుటకుగాని
 వేదాంతవాక్యముల్ ♦ వినఁగఁగాని
 ఉపవాససయమంబు ♦ లుండ నొచినగాని
 హరికథలవినునట్టి ♦ యాసగాని
 తీర్థయాత్రలకునై ♦ తిరిగివచ్చుటగాని
 చేజాచ నేమైన ♦ జెప్పఁగాని
 యాపాశనంబింత ♦ యతిధికీయఁగగాని
 నినుగూర్చియేమైన ♦ నేర్వఁగాని

తే॥ గీ॥ పరమదాక్షిద్యసంసార ♦ బాధవలన
 వీలుగనుపింపదినమంత ♦ వేదవేద్య!
 ఎట్టులైననుజేపట్టి ♦ యేలుమయ్య!!

౯౩

సీ॥ వేలుగాఁగార్యమఁల్ ♦ వెలగఁబెట్టినగాని
 పొట్టయేనాటికి ♦ బూడఁబోదు
 తగవులుసీర్వలు ♦ ధర్మహనియెగాని
 నిలుడబుద్ధికి ♦ గలుగఁబోదు
 ధర్మమధర్మంబు ♦ దలఁచువారలులేదు
 గాడ్డెగుఱ్ఱమటంచు ♦ గనగలేదు
 కృష్ణ!కృష్ణ!యంచు ♦ సూర్యుండఁజరుగదు
 యంతటివైరాగ్య ♦ మసలేలేదు.

తే॥గీ॥ ఇంతయోయంతయోధర్మ ♦ మోక్షుఁగువానిఁ
 జాలిచాలనివృత్తిచే ♦ జంకబోకు
 మన్నిటికిఁగూడదాద్ర్య ♦ ముగ్ధుగాదె?

౯౪

సీ॥ రాజ్యాధికత్యమల్ ♦ రప్పింపవద్దయా
 యింద్రభోగములుమా ♦ కీమవద్దు
 బ్రహ్మలోకమునకు ♦ బంపింపగావద్దు
 వసువులలోజేర్పు ♦ వద్దువద్దు!!
 మూడులోకములలో ♦ ముఖ్యుజేయగవద్దు
 బృందారకర్వమి ♦ ప్పింపవద్దు
 వేలుసంపాదింప ♦ వీలుజేయగవద్దు
 ఘనఁడీతనిజనుల్ ♦ గాంచవద్దు

తే॥గీ॥ పరులపైనాసపడకుండ ♦ బ్రతుకునట్లు
 సేవగంబులపైభక్తి ♦ నిలుచుట్లు
 చాలు దయసేయమావేయి ♦ జన్మములకు॥

౯౫

సీ॥ పాపంబుకొండల • వలెనట్టెయుండఁగా
 స్వర్గవాసమునకై • చనఁగఁగలమె?
 గతజన్మములధర్మ - కాంక్ష లేకుండఁగా
 నీనాడుసంపద • లెనఁగఁగలమె?
 ఈపుట్టుకనునర్థి • కీయలేకుండఁగా
 ముందైనభాగ్యంబు • లందగలమె?
 అరివర్గములనైన • నాగ లేకుండఁగా
 సాయుజ్యసారూప్య • సరణియెట్లు?

తే॥గీ॥ కోరఁగాజాలనీలాటి • కోర్కెలెల్ల
 నిన్ను సేవించినందుకు • నిర్మలాత్మ
 చిత్తమునశాంతిఁగూర్చుమా! • శ్రీనివాస!

౯౬

సీ॥ పరులకైచేజాచి • పడలేముదెప్పిల్లు
 బంధుగులనుచు లోఁ • బడఁగలేము
 ధనవంతులిండ్లకుఁ • దఱచుగాఁబోవలే
 మధిశార్లపాదంబు • లదమలేము
 డబ్బుకైమూఢుల • నుబ్బిజేయఁగలేము
 విభవంబునకుసిగ్గు • ఏడలేము
 దర్పంబుతోడుత • దారిఁగొట్టగలేము
 పరువింతపోయిన • బ్రతుకలేము

తే॥గీ॥ సర్వలోకంబులనుబ్రోచు • సరసుండవని
 దాతవగునిన్ను వేడుట • ధర్మమయని
 చేయఁజాచితమేమైన • జేయుమయ్య॥

౯౭

సీ॥ ప్రహ్లాదభయమును • బాపియేలితివంచు
 ధ్రువునిరక్షించిన • దొరవటంచు
 కరిరాజునానాడు • గాపాడినానంచు
 పరసౌఖ్యమిడితివి • పక్షికనుచు
 శబరికినైకుంఠ • సౌఖ్యమిచ్చితివంచు
 మునులకొసంగితి • మోక్షునునుచు
 నక్రూరు, ముచికుండు • నరసింహోపితివంచు
 భక్తులనెల్లఁ గా - పాడితంచు

తే॥ గీ॥ పరమ కారుణికోత్తమ ! • భక్తవరద !
 మ్రొక్కుచున్నాఁడ నీకిదే - మోక్షరూప!
 దర్శనంబితమొసంగ వే • ధర్మమూర్తి!!

౯౮

సీ॥ బలిచక్రవర్తిని • ప్రార్థనజేసిన
 యతికోమలంబగు • హస్తయుగము
 అమ్మా! యటంచును • నలయశోదాదేవి
 నాలింగముఁజేయు • హస్తయుగము
 సీతాశ్రీ ప్రభుభీతి • నిన్నెత్తుకొనిపోవ
 నతనికంఠముబట్టు • హస్తయుగము
 కొసల్యచిత్తంబు • కరముల్లసిల్లగా
 అదియిదంచునుఁ జూపుఁ • హస్తయుగము

తే॥ గీ॥ అఖలవేధోడములఁబ్రోచు • హస్తయుగము
 అవ్యయంబుగ నొప్పారు • హస్తయుగము
 సాచి యభయంబొసంగుమా! • సర్వపాక్షి!

౯౯

సీ॥ మఱువజేయకునిన్ను ♦ సుహసీయగుణసాంద్ర!
 మఱువకయ్యామమ్ము! ♦ మహితచర్య
 యేమరజేయకు ♦ మీశానుసేవితా!
 యేమరెదవైయేమొ ♦ యంద్రమాన్య
 తలఁపఁగాజేయము ♦ ధర్మసంస్థాపనా
 తలపకుండెనునుమీ ♦ ధర్మమూర్తి.
 ప్రార్థింపఁజేయుమా ♦ పరమపావననామ!
 ప్రార్థనల్ వినునుమీ ♦ పరమశీల!

తే॥ గీ॥ యెల్లకాలము దేవని ♦ న్నెఱుగఁజేయు
 మెల్లకాలముమహాత్రోవ ♦ నెఱుఁగుమయ్య
 కన్నులకుగానుపింపుమీ ♦ కన్నతండ్రికి
 రమ్యగుణసాంద్రశ్రీరఘు ♦ రామచంద్ర!

౧౦౦

సీ॥ నీదయకల్పి నే ♦ నేర్చిచేసినయట్టి
 శతసీసపద్యంపుఁ ♦ బతకమిదిగా!
 ప్రతిభయేమాత్రము ♦ బయటకురానట్టి
 తీర్చెనరతనాల ♦ హారమిదిగా!
 రంగారుమేలిమి ♦ బంగారులేమిచే
 పండుగానుండని ♦ దండయిదిగా!
 పండితుల్ పేరికింపఁ ♦ బ్రమదంబుఁగల్పించు
 మాణిక్యమేలేని ♦ మాలయిదిగా!

తే॥ గీ॥ పేదకివియెల్ల నెఱువచ్చుఁ ♦ బ్రీతిదప్పఁ
 బదములన్ని సీసమాలించుఁ ♦ బద్ధనాభ!
 నిగ్రహింపకకరుణ ప ♦ నిగ్రహింపు!
 రమ్యగుణసాంద్రశ్రీరఘు ♦ రామచంద్ర!!

౧౦౧

సీ॥ మణిగణనికరస - నృసింహావతారములెన్ను
 కలపుచుహోత్తనీ ♦ కంఠమందు
 ఉత్పలచంపకా ♦ న్యూరురన్నహారంబు
 లున్నవివేలు నీ ♦ యురమునందు
 చిత్రగీతములతో ♦ జెక్కినవజ్రంపు
 బరకముల్గలవు నీ ♦ వక్షమందు
 మదనరేఖాబింబ ♦ మణిరంగవైమార్య
 కాంతులుగలవు నీ ♦ గళమునందు
 తే॥ గీ॥ అందమేమిలేకున్నయీ ♦ హారమేను
 భక్తితోడనుమిగులప్ర ♦ పత్తితోడ
 నలుతగీలితుదయతోడ ♦ నందికొనుము

౧౦౨

సీ॥ వాల్మీల్యసిధిధర ♦ ద్వాజమహర్షిస
 ద్గుణభూషితుడుమాదు ♦ గోత్రకర్త
 విజ్ఞానవంతుడౌ ♦ విశ్రాంతయమహోద
 యారేల్వలశాఖ మా ♦ యస్వయంబు
 పుణ్యైకమూర్తుడౌ ♦ పున్నమబలరామ
 ధన్యదంపతులుమా ♦ తల్లిదండ్రు
 అంధదేశంబున కాయపు పట్టెన

కుండినసీమమా ♦ మండలంబు
 తే॥ గీ॥ మంత్ర భాస్కరువలస ♦ నృసింహతీర్తి
 గనినగుంటూరుచేతమా ♦ కాపురంబు
 శాంతవిస్మృతికలగ్రహ ♦ సన్నమూర్తి
 రమ్యగుణసాంద్రశ్రీరఘు ♦ రామచంద్ర॥

౧౦౩

*శ్రీరామచంద్రార్చనమస్తుత

శ్రీ సీతారామ వియోగము.

సీతా, రామ, లక్ష్మణులు పంపవటి ప్రవేశించినది మొదలు కూర్మజుఁ
ప్రవేశము, భరద్వాజుఁ యలవధ, మరీచునిశాసనము, సీతాపహరణము, కబరీదర్శ
నము, వాలివధ మొదలగు నరణ్యకాండగాథయంతయు నైదంకములుగ వ్రాయ
బడిన నాటకము. నాటకములయందు బద్యములు బాళ్లు స్వాభావికములూ?
వచనము స్వాభావికమూ? యను విషయమనఁతారికయందేగాక నూత్రధారు
ముఖంబున బహుదూరము చర్చించి నిర్ధారణ జేయబడినది. కతావధానము
జేసింది రమణికవులచే నాటకోత్పత్తిగురించి గొప్పపీఠిక వ్రాయబడియున్నది.
అనేక పండితకవుల సదభిప్రాయములుగలవు. విఖ్యాతపండిత కవులును,
నానావిధగ్రంథకర్తలును, జమిందారులునునగు మహారాజరాజశ్రీ గాజామరతి
ప్రగడ భుజంగరావు బహద్దరు జమిందార్లవారు తమవిపులమగు సదభిప్రాయము
చిరగ నీపద్యమును రచించియున్నారు.

॥ సీతారామవియోగము । సీతారామవియోగముచే గాగ్యపీఠా

సీతారామాంకుకుభా । సీతారామాంకు భముఁ బ్రసిద్ధిగాంచుట॥

(ఇంగ్లీషునైన ౮౦ పేజీల గ్రంథము)

[తెల: దు ౧-౧౨-౦]

శ్రీ రామంచంద్ర శతకము.

సాంఘిక రాజకీయవిషయములలో నూతనపద్ధతిని వ్రాయబడినది. ఇందు
నిన్ను జాత్యుద్ధరణము, బ్రాహ్మణేతరోద్యమము, స్త్రీస్వాతంత్ర్యము, లబ్ధిక్రమము
మొదలగు విషయములపై వ్రాయబడిన పద్యములు మిగులసహేతుకములు
పద్యములన్నియు మిగులస్పృహద్యములు. తెల: దు ౧-౪-౦

శ్రీ కృష్ణ నీతి శతకము.

విద్యార్థుల యువయోగము నిమిత్తము మిగుల సులభశైలిలో వ్రాయ
బడినది ఇందలినికులు సర్వమతసమ్మతములు. కందినామతాలూకా పాఠశాల
నవ అసిస్టాంటుయొక్కప్పైక్కురుగారగు మహారాజరాజశ్రీ శేషూరి లక్ష్మీనరసయ్య
ఎం. ఎ. గారు చక్కనిపీఠిక వ్రాసియున్నారు. తెల: దు ౧-౨-౦

పోస్టేజి కొనుగోలుచే భరించవలయును.

కర్త:

యేటూకూరు సీతారామయ్య,

యేటూకూరు, గుంటూరు పోస్టు.

13499